

УДК 343.346.1
**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ПРИМУШУВАННЯ ПРАЦІВНИКА ТРАНСПОРТУ ДО
НЕВИКОНАННЯ СВОЇХ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ (СТ.280 КК
УКРАЇНИ)**

Осадчий В.І.

доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права і держави ФСП НТУУ «КПІ»

В статті показані несогласованности диспозиций и санкций ст.280 УК Украины. Очерчены пути их совершенствования.

In this article showed disagreement of disposition and sanction of art. 280 Criminal Code of Ukraine. Outlined the ways of their improvement.

В статті показано неузгодженості диспозицій та санкцій ст.280 КК України. Окреслено шляхи їх вдосконалення.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, примушування, працівник транспорту, невиконання службових обов'язків.

Здійснюючи правове забезпечення безпеки руху та експлуатації транспорту, законодавець в ст.280 КК України передбачив відповідальність і за примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків. Такий підхід є закономірним. Адже в ряді норм КК України передбачено відповідальність за посягання на різних осіб у зв'язку з їх діяльністю. Наприклад, в ч.3 ст. 342 КК передбачено відповідальність за опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві під час виконання ним службових обов'язків, поєднаний з примушенням цих осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій.

Ознайомлення зі змістом ст.280 КК України показало, що її диспозиції та санкції певною мірою неузгоджені не лише між собою, але й з іншими нормами КК України, в яких передбачено відповідальність за перешкоджання діяльності осіб. Розглянемо ці неузгодженості.

1. В ч.1 ст.280 КК України передбачена відповідальність за примушування працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків шляхом **погрози вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням майна** цього працівника чи близьких йому осіб.

Як позитивне відзначимо, що кримінально-правовою охороною в ч.1 ст.280 КК України охоплено не тільки працівників транспорту, але й **їх близьких**. З етимологічних позицій термін «близький»,

зокрема, означає: який перебуває у прямих родинних стосунках з ким-небудь; зв'язаний почуттям симпатії, дружби, спільністю ідей, інтересів.[1] Тобто близьким може бути будь-хто. Це можуть бути будь-які особи, доля яких не є байдужою працівникові транспорту. Причому коло таких осіб широке. Близькими можуть бути, наприклад, родичі, друзі, співробітники, сусіди.

В ряді інших статей Особливої частини КК України кримінально-правовою охороною охоплено вужче коло осіб. Наприклад, в ст.377 КК України передбачена відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх **близьких родичів**.

2. Поряд з цим до ч.1 ст. 280 КК України є й зауваження. Так, тут говориться про примушування до невиконання своїх службових обов'язків **працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту**. В цьому контексті зауважимо, що згідно Закону України «Про транспорт» [2], єдину транспортну систему України становлять: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний транспорт; шляхи сполучення загального користування (ст.21). Крім того, в Законі України «Про трубопровідний транспорт», крім магістрального трубопровідного транспорту, названо ще й промислові трубопроводи (ст.1). [3]

Як бачимо, види транспорту, перераховані в ч.1 ст. 280 КК, Законі України

«Про транспорт», в Законі України «Про трубопровідний транспорт» не співпадають. **В ч.1 ст.280 КК України перелік видів транспорту вузкий.**

Значення будь-якого з видів транспорту важливе. І, безумовно, всі працівники транспорту потребують однакової кримінально-правової охорони. В цьому зв'язку вважали б за необхідне в ст.280 КК України здійснювати кримінально-правову охорону працівників всіх видів транспорту.

3. В ч.1 ст.280 КК України відповідальність передбачена за **примушування** працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків **шляхом погрози вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням майна** цього працівника чи близьких йому осіб. В ряді інших статей КК України діапазон погроз ширший. Наприклад, в ст.386 КК України передбачена відповідальність за перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта до суду, органів досудового слідства, тимчасових слідчих та спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України чи дізнання, **примушування** їх до відмови від давання показань чи висновку, а також до давання завідомо неправдивих показань чи висновку **шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна** цих осіб чи їх близьких родичів або **розголошення відомостей, що їх ганьблять**. В ч.2 ст.157 КК передбачена відповідальність, зокрема, за **перешкоджання, поєднані з примушуванням**, здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі із **погрозою знищення чи пошкодження майна**.

Зважаючи на необхідність повноти кримінально-правової охорони діяльності працівників транспорту, в ч.1 ст.280 КК України слід розширити відповідальність за різні види погроз потерпілому.

4. В ч.2 ст.280 КК України передбачена відповідальність за примушування працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків шляхом погрози вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням майна цього працівника чи близьких йому осіб, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб. В ч.3 ст.280 КК України (стаття вміщує три частини) передбачена відповідальність за примушування працівника залізничного, повітряного,

водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків шляхом погрози вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням майна цього працівника чи близьких йому осіб, поєднане з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або таке, що спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки. Як бачимо, **відповідальності за примушування, поєднаного з насильством, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, не передбачено**.

5. Викликає зауваження і зміст диспозиції ч.3 ст.280 КК України. Нинішня її редакція така: «Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки».

Отже для того, щоб особу (за примушування, поєднане з насильством, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого, або таке, що спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки) притягнути до кримінальної відповідальності за ч.3 ст.280 КК України необхідно, щоб вона обов'язково вчинила дії передбачені ч.1 чи ч.2 ст.280 КК України. Тобто особа повинна спочатку погрожувати працівнику залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту (чи близьким йому особам) вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням майна, примушуючи його таким чином до невиконання своїх службових обов'язків (ч.1) чи вчинити такі дії повторно або за попередньою змовою групою осіб (ч.2), а потім застосувати до потерпілого насильство, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого. Або ж вчинити дії, передбачені ч.1 чи ч.2 ст.280 КК України, щоб вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки. Якщо алгоритм поведінки такої особи буде іншим, скажімо, вона відразу вчинить насильство, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого, формальних підстав для застосування ч.3 ст.280 КК України немає.

Тобто диспозиція ч.3 ст.280 КК України потребує свого корегування.

6. Санкції ст.280 КК України також потребують узгодження. Так в ч.1 ст.280 КК України примушування працівника залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного чи магістрального трубопровідного транспорту до невиконання своїх службових обов'язків,

зокрема, шляхом погрози вбивством цього працівника чи близьких йому осіб, карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

В ст.280 КК здійснюється кримінально-правова охорона діяльності працівників транспорту, що забезпечує безпеку руху та експлуатації транспорту. Як відомо, кримінально-правова охорона безпеки людини, без зв'язку з її діяльністю, забезпечується, зокрема, в ст.129 КК України (погроза вбивством). Інакше кажучи, норма, передбачена ст.280 КК України, є спеціальною щодо норми, передбаченої ст.129 КК України. А, відповідно, санкції в ст.280 КК України мають бути суворішими. Інакше сенсу в прийнятті ст.280 КК України немає. Хоча треба підкреслити, що в ст.129 КК України встановлена відповідальність за погрозу вбивством лише за умови, якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози. Тим не менше, санкції спеціальної норми мають бути суворішими санкцій загальної норми. Однак, погроза вбивством (ч.1 ст.129 КК України) карається мінімально м'яким передбаченим покаранням – арештом на строк до шести місяців. Саме ж м'яке покарання за примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків

шляхом погрози вбивством – штраф до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Опір, поєднаний з примушенням представника влади, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця осіб шляхом насильства або погрози застосування такого насильства до виконання явно незаконних дій, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. **Тобто мінімально суворе покарання в ч.1 ст.280 КК України не повинно бути м'якшим, ніж покарання в загальній нормі (ст.129 КК України).**

Санкції ч.2 та ч.3 ст.280 КК України потребують узгодження зі «своїми» диспозиціями. Нині ж, як зазначалось вище, диспозиції ч.2 та ч.3 ст.280 КК України потребують суттєвого корегування. Безумовно, що і санкції мають бути відповідними змісту диспозицій.

В цілому диспозиції ст.280 КК України мають враховувати всі можливі прояви злочинних посягань на працівників транспорту. Санкції статті мають враховувати специфіку діяльності на транспорті. узгоджуватись з іншими положеннями КК України

Література:

1. Новий тлумачний словник української мови. У трьох томах. – К.: Видавництво «Аконіт», 2008, т.1, с.115.
2. Про транспорт: Закон України N232/94-ВР від 10 листопада 1994 року (з послідовними змінами) // Відомості Верховної Ради України. – . – 1994. – N 51. – Ст.446.
3. Про трубопровідний транспорт Закон України, № 192/96-ВР від 15 травня 1996р. (з послідовними змінами). // ЗУ. Том 10. – К., 1997. – С.262-270.